

УДК 81'373:81'42:004(811.111)

САБАЛАЄВ Денис – аспірант, Київський національний лінгвістичний університет, вул. Велика Васильківська, 73, Київ, 03150, Україна (denys.sabalaiev@knlu.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7883-2483>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.64.11>

Бібліографічний опис статті: Сабалаєв, Д. (2025). Методологія когнітивно-фреймового аналізу термінів у домені розробки програмного забезпечення. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 64, 98–106, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.64.11>

МЕТОДОЛОГІЯ КОГНІТИВНО-ФРЕЙМОВОГО АНАЛІЗУ ТЕРМІНІВ У ДОМЕНІ РОЗРОБКИ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Анотація. У статті проаналізовано та практично застосовано когнітивно-фреймовий метод для дослідження термінів у галузі розробки програмного забезпечення. Розглянуто теоретичні засади лігвокогнітивного вивчення термінів загалом і когнітивно-фреймового підходу зокрема. Наведено тлумачення поняття «фрейм» та аспекти його побудови. Наголошено на важливості вивчення метафори під час визначення лігвокогнітивних характеристик термінів аналізованої галузі. У практичній частині терміни *snippet* (англійською мовою), інтерфейс (українською мовою) та *backup* (англійською мовою з українськомовними еквівалентами). Для визначення тлумачень термінів використані лексикографічні джерела: онлайн-словник технічних термінів «TechTerms»; «Longman Dictionary of Contemporary English Online»; «Великий тлумачний словник сучасної української мови»; «Англо-український словник з обчислювальної техніки, інтернету і програмування». Для дослідження контексту використаний приватний корпус текстів англійськомовної кореспонденції в галузі розробки програмного забезпечення, українськомовний корпус «Grac v.19a» та англійськомовний «iWeb corpus». Наведені вище одиниці дефіновано на основі лексикографічних джерел і як терміни, і як загальноживані слова. На основі корпусних даних досліджено контекст термінів та побудовано відповідні фрейми. Для англійськомовного терміна *backup* встановлені українськомовні відповідники, досліджено тлумачення та особливості використання кожного з них. На основі даних корпусу «Grac v.19a» визначено контекст та побудовано фрейми для еквівалентів терміна *backup* – резервна копія, резервування та бекап. На основі аналізу вищенаведених термінів зроблено висновки, що когнітивно-фреймовий підхід є ефективним для визначення контексту використання термінів та пошуку еквівалентів в іншій мові. Особливий акцент зроблено на вивченні особливостей використання в живій мові некодифікованих еквівалентів, таких як запозичення бекап. Окреслено можливості практичного застосування методу та визначені засоби підвищення якості таких досліджень.

Ключові слова: когнітивно-фреймовий метод, термін, контекст, фрейм, корпус.

SABALAIEV Denys – Postgraduate Student, Kyiv National Linguistic University, 73, Velyka Vasylkivska str., Kyiv, 03150, Ukraine (denys.sabalaiev@knlu.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7883-2483>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.64.11>

To cite this article: Sabalaiev, D. (2025). Metodolohiia kohnityvno-freimovoho analizu terminiv u domeni rozrobky prohramnoho zabezpechennia [Methodology of cognitive-frame analysis of terms in the software development domain]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – Problems of Humanities. “Philology” Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 64, 98–106, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.64.11> [in Ukrainian].

METHODOLOGY OF COGNITIVE-FRAME ANALYSIS OF TERMS IN THE SOFTWARE DEVELOPMENT DOMAIN

Summary. *The aim of this article is to analyze and practically apply the cognitive-frame method to the study of terminology in the field of software development. It examines the theoretical foundations of linguo-cognitive research of terms, with emphasis on the cognitive-frame approach. The meaning of a frame and the principles of its construction are defined. The study highlights the importance of analyzing metaphor in order to identify the linguo-cognitive characteristics of terms within the field. The practical part focuses on the terms: snippet (English), інтерфейс [interfeis] (Ukrainian), and backup (English, with Ukrainian equivalents). To determine the definitions of these terms, a range of lexicographic sources were used: the online technical dictionary “TechTerms”, the “Longman Dictionary of Contemporary English Online”, the “Unabridged explanatory dictionary of the contemporary Ukrainian language”, and the “English–Ukrainian dictionary of computers, the Internet, and programming”. The context is investigated with the help of the following corpora: a private corpus of English-language correspondence in the field of software development, the Ukrainian corpus “Grac v.19a” and the English “iWeb corpus”. The technical and general-language definitions of the above terms were examined based on the lexicographic sources. The contextual usage of the terms was studied using corpus data, and the corresponding frames were constructed. The Ukrainian equivalents of the English term backup were identified, and the meanings and use cases of each term were analyzed. The context was determined using data from the “Grac v.19a” corpus and frames were constructed for the following equivalents of backup: резервна копія [rezervna kopiia], резервування [rezervuvannia], and бекап [bekap]. Based on the analysis of these terms, the study concludes that the cognitive-frame approach is effective for identifying the contextual use of terms and for equivalents research in another language. Special attention is paid to the detection of non-codified equivalents used in natural language, such as the borrowing бекап. The article outlines the practical applications of the method and identifies resources for improving the quality of further studies.*

Key words: cognitive-frame method, term, context, frame, corpus.

Постановка проблеми: На сучасному етапі розвитку термінознавства лінгвокогнітивний аспект дослідження термінів є одним із найактуальніших. Традиційні методи вивчення терміносистем уже не відповідають сучасним вимогам і унеможливають повноцінні лінгвокогнітивні дослідження. Прогресивним і ефективним рішенням може бути використання когнітивно-фреймового аналізу термінів. Цей метод має допомогти визначити фрейм, тобто структуру репрезентації знань, що формує відповідний термін (Селіванова, 2006, с. 645). Побудова фреймів досліджуваних термінів має допомогти побудувати відповідні концептуальні мапи, визначити контекст їх застосування (Матвєєва, 2019, с. 75).

Мета дослідження – застосувати когнітивно-фреймовий метод до дослідження термінів у галузі розробки програмного забезпечення.

Основні завдання:

– розкрити теоретичні засади когнітивно-фреймового методу, окреслити специфіку його застосування до вивчення термінів;

– проаналізувати терміни з галузі розробки програмного забезпечення за допомогою когнітивно-фреймового методу.

Матеріал дослідження – добірка термінів із галузі розробки програмного забезпечення, корпуси текстів живої мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Когнітивно-фреймовий підхід використовує в дослідженнях юридичної термінології вітчизняна дослідниця С. Матвєєва. Вчена засвідчує ефективність цього методу під час вивчення термінів і пошуку еквівалентів для їх перекладу (Матвєєва, 2019). Ґрунтовний аналіз лінгвокогнітивних характеристик термінів і фахових мов здійснює іспанська дослідниця П. Фабер. Учена характеризує різні методи лінгвокогнітивних досліджень термінів і когнітивно-фреймовий підхід зокрема (Faber, 2012). Цей досвід можна використати й для практичного дослідження термінів у галузі розробки програмного забезпечення, що визначає **актуальність** нашого дослідження.

Виклад матеріалу. Сьогодні термінознавство можна вважати міждисциплінар-

ною галуззю, яка використовує різні методологічні підходи до вивчення термінів. Логічно, що основу становлять лінгвістичні методи аналізу, але вони не є вичерпними для відповідних досліджень. Через швидке поповнення терміносистем новими термінами, все менш ефективними стають традиційні методи, основою яких є тривале спостереження за розвитком відповідної галузі. Однією з найважливіших вимог до сучасних досліджень терміносистем є обробка великих обсягів даних та автоматизація цього процесу (Вакуленко, 2023, с. 123–124). Використання когнітивного підходу до тлумачення термінів допомагає встановити роль мовної концептуалізації в процесах їх з'яви. Як результат, отримуємо суб'єктивно-об'єктивний мовний знак, що вербалізує спеціальні концепти (Маслова & Федоренко, 2022, с. 44).

Методологію лінгвокогнітивного аналізу детально висвітлює П. Фабер. Учена пропонує соціокогнітивний підхід до термінології, заснований на фреймах та фреймовій семантиці. П. Фабер використовує також корпусні дані для аналізу та побудови лексико-граматичної моделі, яка уможлиблює дослідження концептуальних і колокаційних зв'язків, синтагматичних і парадигматичних принципів об'єднання й добору матеріалу. Парадигматичні характеристики формують систему концептів, ієрархічно структурованих у доменах та піддоменах. Крім цього, визначено й синтагматичні характеристики, які формують комбінаторний потенціал терміна. Поєднання парадигматичних і синтагматичних характеристик є основою концептуальної структури. Вищезазначений метод пов'язаний із комунікативним підходом, де слова й терміни тлумачать у межах контексту їхньої з'яви (Faber, 2012, р. 9–10).

Власне, методологія корпусного аналізу заснована на принципах комп'ютерного аналізу мови в оригінальних текстах у потрібному для цього процесу форматах. Відповідний аналіз є ефективним для досліджень, зокрема термінологічних (Faber, 2012, р. 62). Раніше концепти структуровано через консультації з експертами відповідної галузі, цей підхід мав той недолік, що фахівці не були лінгвістами і не могли пояснити походження їх знань та структур. Цю проблему вирішили

саме завдяки корпусам текстів фахової мови. З корпусів можна визначити шаблони знань та концептуальні зв'язки. У такому разі концептуальну структуру буде встановлено на основі лінгвістичної інформації і структура мовлення визначатиме концептуальну структуру (Faber, 2012, р. 138). Загалом, корпус допомагає виявити зв'язки з іншими термінами, окреслити значення, синоніми та антоніми, семантичні зв'язки. Корпус також дає змогу перевірити концептуальну та граматичну інформацію, представлену в книжках, енциклопедіях і періодичних виданнях (Faber et al., 2005).

Важливо також окреслити зміст терміна *фрейм*. О. Селіванова визначає *фрейм* як «структуру репрезентації знань, у якій відображено набуту досвідним шляхом інформацію про деяку стереотипну ситуацію та про текст, що її описує, а також інструкцію по її використанню» (Селіванова, 2006, с. 645). Словник лінгвістичних термінів подає таке тлумачення фрейму: «Будь-яке відтворення контексту у межах речення тощо, у якому може з'являтися певна мовна одиниця» (Matthews, 2007, р. 145). Фрейм можна також розглядати як систему концептів, де кожен окремий концепт впливає на систему. По-іншому, фрейм можна вивчати і як характеристику ситуації або контексту, на тлі яких досліджують значення окремого слова.

Побудова фреймової мережі передбачає класифікацію, поділ на домени, а доменів – на фрейми. У свою чергу фрейми можуть складатися з менших елементів. Традиційно, термінознавство базується на іменникових концептах, але дієслівні концепти не менш важливі, оскільки концепти складаються з подій та станів, які можна визначити саме дієсловами (Faber, et al., 2005). Перевагою використання фреймів є можливість встановлення семантичної та синтактичної функцій елементів фахової мови. Це можна зробити через побудову концептуальних зв'язків та визначення можливостей їх побудови для кожного терміна. Загалом, фреймовий підхід дає змогу досліджувати функцію термінів у тексті. Він пов'язаний із фреймовою семантикою щодо принципів формування когнітивних доменів та їх репрезентації. Концепт домена є основним у когнітивний лінгві-

стиці і його можна розглядати загалом як галузь знань або як набір категорій концептів окремої галузі знань. Також когнітивний домен можна розглядати як концептуалізації різного рівня складності, які представляють знання та досвід, виражений мовними засобами (Faber, 2012, р. 26–28). Основними напрямками фреймового підходу до досліджень термінології є концептуальна структура, міждисциплінарна природа термінів, визначення семантичного та синтаксичного значень через використання мультилінгвальних корпусів (Faber, 2012, р. 26–29).

Важливим аспектом є також дослідження використання метафор у термінології. Вони допомагають зрозуміти нові явища через перенесення образу з інших, більш зрозумілих галузей знань чи загальноповсякденної мови. Метафоричні терміни позитивно впливають на сприйняття нових технологій споживачами й полегшують їх вивчення та розуміння (Кармазіна, 2023, с. 133–136).

Для практичного застосування фреймового підходу ми підготували добірку різних термінів із галузі розробки програмного забезпечення, використавши тлумачні словники й корпуси текстів для дослідження контексту їх вживання та побудови фрейму. Перший термін, яким ми скористалися для підтвердження ефективності фреймового підходу, – це англійськомовний термін *snippet*. Спершу встановимо його значення. Онлайн-словник технічних термінів «TechTerms» так його дефінує: «*Snippet* – це невеликий текст або програмний код, який може бути доданий до коду програми або веб-сторінки» (Christenson, 2009). Слово *snippet* є й загальноповсякденним у значенні: «невелика частина новини, інформації або діалогу» (Snippet, n. d.). З наведених дефініцій випливає, що тлумачення згаданого терміна й загальноповсякденного слова майже тотожні, головна відмінність пов'язана зі сферами функціонування: складник загальнонародного словника супроти елемента мови програмування. Отже, використання метафори можливе у фаховій мові програмування. Метафора в цьому разі концептуалізує поняття «фрагмент, невелика але повнозначна частина знакової структури (у випадку загальноповсякденної мови це знакова система людської мови, у випадку фахової мови – це

програмний код)». Для перевірки цієї гіпотези використано власний корпус текстів англійськомовної кореспонденції з галузі розробки програмного забезпечення. Звернення до цього корпусу допомогло визначити контекст використання терміна *snippet*:

- ...*added the snippet*...;
- ...*solution with code snippet*;
- ...*current code snippet should be removed*;
- ...*code snippets plugin*;
- ...*block: «code snippet»*...;
- ...*give you some snippets as a clue*;
- ...*the «Hotjar» snippet isn't sending data*...;
- ...*The Google tag is a snippet of code*...;
- ...*a lightweight Javascript snippet that drops a cookie on visitors*...;
- ...*implementing a JavaScript code snippet to capture specific website events*...

Аналіз наведених контекстів дає підстави стверджувати, що термін *snippet* утворює стійке словосполучення *code snippet*, разом з тим можливі дієслова, що позначають дії додавання або вилучення. Додатково слово *snippet* може бути вжито в значенні 'обробляти дані, події тощо'. Аналіз контексту уможливорює побудову фрейма цього терміна: *snippet* – це невеликий фрагмент програмного коду, який виконує функцію або дію. *Snippet* утворює стійке словосполучення *code snippet*. Щодо *snippet* можна виконати дію додавання або вилучення.

Інший приклад – українськомовний термін *інтерфейс*. «Великий тлумачний словник сучасної української мови» подає таке його тлумачення: «Сукупність засобів, що забезпечують взаємодію пристроїв обчислювальної системи та програм, а також їх взаємодію з людиною» (Бусел, 2005, с. 512). У загальному вжитку відповідне слово має такі значення: «1) Спільна межа двох об'єктів, взаємодія через яку цілком визначена. 2) Межа між двома функціональними пристроями, що визначається своїми функціональними характеристиками, загальними механічними характеристиками сполучення, характеристиками сигналів обміну та ін. 3) Зв'язок між будь-якими двома функціонуючими одиницями, включаючи організми» (Бусел, 2005, с. 512). Аналіз зазначених визначень

дає підстави стверджувати, що існує зв'язок між тлумаченнями терміна й відповідного йому загальноновживаного слова: якщо термін стосується комп'ютерних програм, то загальноновживане слово — ширшого кола об'єктів або пристроїв.

Для встановлення контекстів цього терміна використано українськомовний корпус «Grac v.19a». Він є збалансованим, а не спеціалізованим, проте підходить для дослідження терміна *інтерфейс*, оскільки у його матеріалах слово *інтерфейс* функціонує, як показав аналіз, саме як термін галузі програмування або інформаційних технологій. Нижче подаємо добірку контекстів використання терміна *інтерфейс*:

- ...з єдиними *інтерфейсами* для того, щоб забезпечити взаємний обіг інформації;
- Основний потік (потік *інтерфейсу* користувача) ініціює створення потоків обчислень...;
- ...планується українізація *інтерфейсів* партнерських...;
- ...на основі інтелектуальних мультимедійних *інтерфейсів*;
- ...надає користувачеві *інтерфейс* для односкладних запитів;
- ...для створення *інтерфейсів* користувача до певного програмного забезпечення...;
- ...джерелом незалежних вихідних подій є *інтерфейс* користувача;
- ...програмний *інтерфейс* дозволяє встановити розподіл електронної концентрації...;
- ...через бездротовий *інтерфейс Bluetooth*;
- ...суміщати контакти, календар і пошту в єдиний *інтерфейс* для зручності роботи.

Наведені приклади засвідчують активність словосполучення *інтерфейс користувача*, у якому термін *інтерфейс* постає як взаємодія користувача з програмою. Деякі з прикладів репрезентують термін *інтерфейс* як елемент взаємодії людини з комп'ютером або пристроєм. Зафіксовані також випадки використання терміна *інтерфейс* на позначення елемента взаємодії пристроїв між собою, наприклад *бездротовий інтерфейс*. Отже, можна стверджувати, що термін *інтерфейс* вживають в основному на позначення

взаємодії людини з програмою або пристроєм (комп'ютером), а також на позначення елемента комунікації між пристроями, програмами тощо. На основі аналізу контекстів можна побудувати фрейм терміна: *інтерфейс* — це елемент, який забезпечує взаємодію людини з програмою або пристроєм (комп'ютером). Широковживаним є словосполучення *інтерфейс користувача*. *Інтерфейс* може бути й знаком взаємодії пристроїв чи програм між собою.

Вивчення еквівалентів терміна в зіставлених мовах теж є продуктивним. На підтвердження зазначеного скористаймося англійськомовним терміном *backup*. Онлайн-словник технічних термінів «Tech-Terms» так його визначає: «*backup* — це копія одного або кількох файлів, створена як дублікат у разі, якщо оригінальні файли втрачені або не працюють» (Pickle, 2023). У «Longman Dictionary of Contemporary English Online» наведено тлумачення зі словника комп'ютерної лексики: «1) *backup* — це щось, що можна використати для заміни чогось, що не працює або втрачено; 2) копія комп'ютерного документа, програми тощо, яка зроблена на випадок, якщо оригінал буде втрачено або пошкоджено; 3) люди або речі, які можуть бути використані для підтримки та допомоги, якщо вони потрібні» (Backup, n. d.). Отже, варто зазначити, що *backup* використовувано здебільшого як термін комп'ютерної галузі. Синонімом до терміна *backup* є *reserve*, який має ширше значення й уживаний як загальноновживане слово (Reserve, n. d.).

Для вивчення контексту терміна *backup* в англійській мові ми обрали «iWeb corpus». Цей корпус є збалансованим, а не фаховим, але цілком підходить для дослідження, оскільки слово *backup* вживають здебільшого як термін. Ось добірка контекстів його функціонування:

- ...a carefully-planned *backup* schedule...;
- ...I need to enter my *backup* password;
- ...many of the *backup* files will never be read;
- ...to *backup* and restore configurations...;
- ...to provide quick *backup* and restoration of hard disk data;
- ...will provide you with 8 hours of *backup* power;

– ...*make sure you always **backup** a copy of uscp.php...*;

– *These database servers have their own **backup**, recovery and management mechanisms;*

– ...*you can **backup** your photos with the free Google Photos app;*

– *DiffDog automatically creates a **backup** of each file...*

Аналіз добірки з корпусу дає підстави до висновку, що *backup* найчастіше взаємодіє з терміном *file*. Хоча ми не бачимо стійкого словосполучення *backup file*, 4 варіанти з 10 стосуються саме різних типів файлів. Крім цього, *backup* працює з різними типами даних. *Backup* – це також і процес, який пов'язаний з відновленням даних, параметрів тощо. У добірці також зафіксовані випадки використання дієслова *backup*, утвореного шляхом конверсії. Хоча словник «Longman Dictionary of Contemporary English Online» не фіксує варіанта використання *backup* як дієслова, згідно з даними корпусу його використання є доволі широким. Наведені контексти засвідчують, що значення дієслова відповідає значенню терміна, але позначає дію створення *backup*.

Далі визначаємо фрейм терміна: *backup* – це копія файлів або даних, які можуть бути використані для відновлення. *Backup* також може використовуватись як резервне живлення, пристрій тощо. *Backup* може бути і процесом створення відповідної копії чи резерву. Можна також виконувати дію *to backup* – тобто створювати відповідну копію чи резерв.

Наступним кроком є пошук відповідників в українській мові. «Англо-український словник з обчислювальної техніки, інтернету і програмування» подає такі українськомовні еквіваленти терміна *backup*: «1) резервна (страхова) копія, дубль й копія окремих файлів, групи файлів (каталогу) або всього диска для наступного відновлення у випадку руйнувань, псування або втрати даних на головному носії; 2) резервне копіювання (даних), дублювання, створення резервних (страхових) копій; регулярний або разовий процес копіювання даних із магнітних дисків на оптичні або стрічкові носії (рідше на інші диски). Зазвичай резервне копіювання – планова щоденна операція; 3) апаратне дублювання, резервування; апаратний захист, наприклад, захист електроустаткування за допомогою ДБЖ»

(Пройдаков & Теплицький, 2005, с. 58). Отже, еквівалентами терміна *backup* в українській мові є *резервна копія*, *резервне копіювання*, *резервування* або *апаратне дублювання*. Слова *бекап* як запозичення з англійської мови вищезазначений словник не фіксує.

Тлумачний словник української мови не містить терміна *резервна копія*, проте є прикметник *резервний* з дефініцією: «1) Який заготовляється для резерву і використовується в разі потреби; запасний. 2) Який перебуває у резерві» (Бусел, 2005, с. 1209). Словник також подає тлумачення слова *резервування*: «1) Дія за знач. резервувати. 2) Спосіб забезпечення надійності об'єкта за рахунок використання додаткових засобів та можливостей. 3) Наявність у виробі більше, ніж одного засобу для виконання потрібної функції» (Бусел, 2005, с. 1209). На основі наведених визначень можна зробити висновок, що *резервний* і *резервування* – відповідники англійськомовного терміна *backup*. Терміна *бекап* тлумачний словник української мови не містить, але це запозичення є доволі активним у фаховій мові розробників програмного забезпечення. Для перевірки гіпотези щодо використання термінів *резервна копія*, *резервування* та *бекап* використовуємо українськомовний корпус «Grac v.19a». Спочатку здійснюємо пошук контексту для терміна *резервна копія*:

– ...*видалили з серверу, і ця **резервна копія** пропаде...*;

– ...*у нього не збереглася **резервна копія** з минулих переписок;*

– ...*у вас збережена **резервна копія** усіх необхідних фотографій та документів;*

– ...*запускається **backup** (**резервна копія** записана на концертах напередодні) і телеглядачі не помітять різниці;*

– *Ця **резервна копія** веб-порталу зберігається у матеріалах кримінального провадження...*

Наша добірка містить лише 5 прикладів з терміном *резервна копія* оскільки корпус фіксує лише 14 випадків використання цього терміна, частина з яких є нерелевантною для дослідження контексту. Аналіз контексту дає підстави стверджувати, що *резервна копія* стосується даних, файлів тощо, що цілком відповідає англійськомовному терміну *backup*.

У корпусі також зафіксований випадок уживання англійськомовного слова *backup* (без транскрибування чи транслітерації) з поясненням його значення через термін *резервна копія*. Отже, можемо побудувати фрейм терміна: *резервна копія* – це копія файлів або даних, які можна використати в разі недоступності оригінальної версії.

Щодо терміна *резервування*, то корпус «Grac V19a» містить 2118 контекстів із ним, проте лише в незначній частині прикладів це слово функціонує як еквівалент англійськомовного терміна *backup*. Більшість випадків використання терміна *резервування* стосується іншого його значення – ‘резервувати, залишати в резерві’ – і належать до інших галузей знань, зокрема фінансової. Наприклад: ... визначення балансу території та резервування ділянок під соціальну інфраструктуру; Центробанк з 1 липня підвищує норму резервування на один процентний пункт.

Далі наводимо приклади релевантного контексту, де термін *резервування* використано як еквівалент до *backup*:

- Друге – **резервування енергоживлення**. Це дизельні генератори;
- ...доцільно передбачати певні засоби **резервування**, зокрема, використання кількох серверів;
- ...можливість щодо **резервування** споживачів під час аварій...
- Робота по **резервуванню** даних буде проведена....;
- **Резервування** апаратної частини системи...

Перше, що впадає у вічі, – це те, що більшість з наведених прикладів не стосуються віртуальних елементів, файлів, даних тощо. Якщо *резервування* і належить до контексту комп’ютерних технологій, то це більшою мірою аспект апаратної частини, а не програмної. Також поширеним є використання терміна *резервування* щодо живлення.

На основі аналізу контексту можемо побудувати фрейм: *резервування* – це створення системи, найчастіше апаратної, для роботи під час аварійних ситуацій. Поширеним є *резервування* систем живлення.

Далі переходимо до аналізу використання терміна *бекап* в живій українській мові. Корпус «Grac V19a» містить 459 випад-

ків використання терміна *бекап*. Аналізуємо контекст:

- ...для перевстановлення ОС та **бекапу** фотографій;
- ...ретельно створюють **бекапи** своїх даних;
- ...рекомендують зробити **бекапи** всіх пристроїв...;
- Перед оновленням рекомендується зробити **бекап** (резервне копіювання даних)....;
- Важливі файли потребують **бекапу** під будь-якою ОС;
- Відновити систему моїх напрацювань з **бекапу** (резервної копії моїх напрацювань)....;
- ...чому тоді перед унгрейдом ніхто **бекап** бази не зробив?;
- ...немає досвіду передачі і **бекапу** даних між 3 різними СУБД;
- ...три доби сервери лежали і **бекапів** не робили;
- ...266 Гб вже зайняті під **бекап** фотографій...

Аналіз наведених прикладів уживання терміна *бекап* дає підстави стверджувати, що всі вони стосуються фахової мови розробників програмного забезпечення або комп’ютерних технологій. Крім цього, термін *бекап* стосується саме віртуальних даних, його використання щодо апаратного складника не є активним. Стилiстичний аналіз засвідчив приклади вживання терміна *бекап* у фаховому жаргоні. Часом автори текстів додають тлумачення до терміна *бекап* – ‘резервна копія або копіювання’. Отже, можемо побудувати фрейм терміна: *бекап* – це копія файлів, даних або системи, яка може бути використана у випадку недоступності оригінальних файлів, даних або систем. Також може бути резервним елементом апаратного складника.

Висновки. Використання когнітивно-фреймового методу є ефективним для лінгвокогнітивних досліджень термінології. Побудова фрейма на основі корпусних даних допомагає визначити контекст вживання термінів у живій мові, їхні парадигматичні та синтагматичні зв’язки. Фрейм може бути використаний для подальшої побудови концептуальної мапи термінів та глибших досліджень. Важливим аспектом є також простеження прикладів метафоризації термінів – процесу, активного в новітніх галузях знань.

Представлений у статті фактичний матеріал дав змогу продемонструвати актуальність використання когнітивно-фреймового підходу до вивчення термінів, визначення контекстів їх уживання та побудови фреймів. Особливу цінність має дослідження еквівалентів термінів у зіставлюваних мовах, зокрема активного в українській фаховій мові (серед розробників програмного забезпечення та загалом комп'ютерників) некодифікованого запозичення з англійської *бекап*. За результатами аналізу корпусних даних, цей термін використовувано частіше, ніж кодифіковані відповідники. Такі дослідження можуть стати основою для кодифікації нових термінів, розширення словників (тлумачних та перекладних). Метою цієї розвідки була практична перевірка когнітивно-фреймового

методу. Використані джерела та корпусні дані уможливили досягнення її мети, проте для підвищення якості аналізу та зменшення впливу нерелевантних даних варто також застосовувати найновіші фахові лексикографічні джерела (за наявності) та спеціалізовані корпуси фахових мов. Перспективи подальших досліджень включають використання когнітивно-фреймового методу до інших термінів галузі розробки програмного забезпечення, передусім із метою виявлення відповідників англійськомовним термінам. Окремим завданням є розширення власного корпусу текстів фахової мови розробників програмного забезпечення, оскільки наявні корпуси є або збалансованими, або стосуються суміжних галузей знань, що вимагає фільтрації отриманих із них даних.

ЛІТЕРАТУРА

- Вакуленко М. О.** Сучасна українська термінологія : методологія, кодифікація, лексикографічна практика : дис. ... д-ра філ. наук : 10.02.01. Київ, 2023. 445 с.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / за ред. В. Т. Бусела. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2016. 1728 с.
- Кармазіна Л. Л.** Когнітивний підхід до вивчення англомовних метафоричних IT-термінів. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. №29. С. 133–137. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.29.1.24>
- Маслова Т., Федоренко С.** Когнітивний підхід до міждисциплінарного дослідження термінології. *Advanced Linguistics*. 2022. № 9. С. 43–50. DOI: <https://doi.org/10.20535/2617-5339.2022.9.259836>
- Матвєєва С. А.** Когнітивно-фреймова теорія термінологічних номінацій та дефініцій : перекладацький аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 43. С. 75–77. DOI: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.43.4.18>
- Пройдаков Е. М., Теплицький Л. А.** Англо-український тлумачний словник з обчислювальної техніки, Інтернету і програмування (1-ше вид.). Київ : Видавничий дім «СофтіПрес», 2005. 552 с.
- Селіванова О. О.** Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
- Backup. *Longman Dictionary of Contemporary English Online*. URL: <https://www.ldoceonline.com/dictionary/backup> (дата звернення 23.11.2025).
- Christensson P. Snippet Definition. *TechTerms.com. The Computer Dictionary* 2009. URL: <https://techterms.com/definition/snippet> (дата звернення 23.11.2025).
- Faber Benítez P., Márquez Linares C., Vega Expósito M.** Framing Terminology : A Process-Oriented Approach. *Meta*. 2005. № 4. DOI: <https://doi.org/10.7202/019916ar>
- A cognitive linguistics view of terminology and specialized language. Vol. 20 / ed. Faber P. Walter de Gruyter, 2012. 324 p.
- Matthews P. H.** The concise Oxford Dictionary of Linguistics (2-nd edn.). Oxford University Press, 2007. 443 p.
- Pickle B.** Backup Definition. *TechTerms.com*. 2023. URL: <https://techterms.com/definition/backup> (дата звернення 23.11.2025).
- Reserve. *Longman Dictionary of Contemporary English Online*. URL: <https://www.ldoceonline.com/dictionary/reserve> (дата звернення 23.11.2025).
- Snippet. *Longman Dictionary of Contemporary English Online*. URL: <https://www.ldoceonline.com/dictionary/snippet> (дата звернення 23.11.2025).

REFERENCES

- Busel, V. T.** (Ed.). (2005). Velykyj tlumachnyj slovnyk suchasnoji ukrajinsjkoji movy [Unabridged explanatory dictionary of the contemporary Ukrainian language]. VTF “Perun” [in Ukrainian].
- Christensson, P.** (2009). Snippet Definition. *TechTerms.com. The Computer Dictionary*. Retrieved November 23, 2025, from <https://techterms.com/definition/snippet> [in English].
- Faber Benítez, P., Márquez Linares, C., & Vega Expósito, M.** (2005). Framing Terminology: A Process-Oriented Approach. *Meta*, 50(4) [in English].
- Faber, P.** (Ed.). (2012). *A cognitive linguistics view of terminology and specialized language* (Vol. 20). Walter de Gruyter [in English].
- Karmazina, L. L.** (2023). Kognityvnyj pidkhid do vyvchennja anghlomovnykh metaforychnykh IT-terminiv [A cognitive approach to the study of English-language metaphorical IT terms]. *Zakarpatsjki filologichni studiji –Zakarpattia philological studio*, 29, 133–137. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.29.1.24>. [in Ukrainian].
- Maslova, T. & Fedorenko, S.** (2022). Kognityvnyj pidkhid do mizhdyscyplinarnogho doslidzhennja terminologhiji [A cognitive approach to the interdisciplinary study of terminology]. *Advanced Linguistics*, 9, 43–50. DOI: <https://doi.org/10.20535/2617-5339.2022.9.259836> [in Ukrainian].
- Matthews, P. H.** (2007). *The concise Oxford Dictionary of Linguistics (2-nd edn.)*. Oxford University Press [in English].
- Matvjejeva, S. A.** (2019). Kognityvno-frejмова теорія термінологічних номінацій та дефініцій: перекладачкij аспект [Cognitive-frame theory of terminological nominations and definitions: the translation aspect]. *Naukovyj visnyk Mizhnarodnogho ghumanitarnogho universytetu – Scientific bulletin of the International Humanitarian University*, 4(43). DOI: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.43.4.18> [in Ukrainian].
- Pearson Education Limited, (n. d.). Backup. *Longman Dictionary of Contemporary English Online*. Retrieved November 23, 2025, from <https://www.ldoceonline.com/dictionary/backup> [in English].
- Pearson Education Limited, (n. d.). Reserve. *Longman Dictionary of Contemporary English Online*. Retrieved November 23, 2025, from <https://www.ldoceonline.com/dictionary/reserve> [in English].
- Pearson Education Limited, (n. d.). Snippet. *Longman Dictionary of Contemporary English Online*. Retrieved November 23, 2025, from <https://www.ldoceonline.com/dictionary/snippet> [in English].
- Pickle, B.** (2023). Backup Definition. *TechTerms.com. The Computer Dictionary*. Retrieved November 23, 2025, from <https://techterms.com/definition/backup> [in English].
- Projdakov, E. M., & Teplycjkyj, L. A.** (2005). *Anghlo-ukrajinsjkyj tlumachnyj slovnyk z obchysljuvaljnoji tekhniky, Internetu i proghramuvannja* [English–Ukrainian explanatory dictionary of computers, the Internet, and programming]. (1-st ed.). Publishing House “SoftiPres” [in Ukrainian].
- Selivanova, O. O.** (2006). *Suchasna linghivistyka: terminologhichna encyklopedija* [Modern linguistics: a terminological encyclopedia]. Poltava: Dovkillja -K. [in Ukrainian].
- Vakulenko, M. O.** (2023). *Suchasna ukrajinsjka terminologhija: metodologhija, kodyfikacija, leksykoghrafichna praktyka* [Modern Ukrainian terminology: methodology, codification, lexicographic practice]. (Doctoral dissertation) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 24.11.2025 р.

Прийнято до друку 22.12.2025 р.

Опубліковано: 26.12.2025 р.